EUROOPAN
KOMISSIO

Luxemburg 13.7.2022
SWD(2022) 526 final

KOMISSION YKSIKÖIDEN VALMISTELUASIAKIRJA

Oikeusvaltiokertomus 2022
Luku: Oikeusvaltiotilanne Suomessa

Oheisasiakirja

Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle

Oikeusvaltiokertomus 2022
Oikeusvaltiotilanne Euroopan unionissa

{COM(2022) 500 final} - {SWD(2022) 501 final} - {SWD(2022) 502 final} - {SWD(2022) 503 final} - {SWD(2022) 504 final} - {SWD(2022) 505 final} - {SWD(2022) 506 final} - {SWD(2022) 507 final} - {SWD(2022) 508 final} - {SWD(2022) 509 final} - {SWD(2022) 510 final} - {SWD(2022) 511 final} - {SWD(2022) 512 final} - {SWD(2022) 513 final} - {SWD(2022) 514 final} - {SWD(2022) 515 final} - {SWD(2022) 516 final} - {SWD(2022) 517 final} - {SWD(2022) 518 final} - {SWD(2022) 519 final} - {SWD(2022) 520 final} - {SWD(2022) 521 final} - {SWD(2022) 522 final} - {SWD(2022) 523 final} - {SWD(2022) 524 final} - {SWD(2022) 525 final} - {SWD(2022) 527 final}

TIIVISTELMÄ

Suomen oikeuslaitosta pidetään edelleen hyvin riippumattomana. Tuomioistuinvirasto jatkaa puitteiden tarjoamista tuomioistuinten väliselle tietojenvaihdolle ja aikoo laajentaa toimintaansa lisätäkseen tukea tuomioistuinten työskentelylle. Myös tuomioistuinten asianhallintajärjestelmän toteuttaminen ja kehittäminen samoin kuin raportointivälineen kehittäminen jatkuvat. Tuomioistuimet ovat saaneet lisärahoitusta covid-19-pandemiasta johtuvan käsittelyruuhkan purkamiseen. Sidosryhmät pitävät kuitenkin resurssien kokonaismäärää ja menettelyjen kestoa monimutkaisissa tapauksissa epätyydyttävänä.

Suomea pidetään edelleen yhtenä EU:n ja koko maailman vähiten korruptoituneista maista. Vuosiksi 2021–203 on laadittu kattava korruptionvastainen strategia ja sitä tukeva toimenpideohjelma, joita toteutetaan parhaillaan. Strategian toteuttamisen yhteydessä tarkistetaan korruption ja lahjontarikosten kriminalisointia koskevaa oikeudellista kehystä, ja vaikutusvallan kauppaamisen kriminalisointia koskevan lainsäädäntöehdotuksen luonnoksen on määrä valmistua vuoden 2022 alkupuoliskolla. Yhteistyö korruption tutkinnasta ja syytteeseenpanosta vastaavien viranomaisten välillä sujuu hyvin, ja syytteiden nostaminen korruptioon liittyvistä rikoksista on lisääntynyt. Valtion virkamieslakia on muutettu tiukentamalla työsuhteen päättymisen jälkeen sovellettavia rajoituksia ja valtionhallinnon ylimmän johdon virkoihin nimitettävien varallisuusilmoituksia koskevia vaatimuksia. Ministerien pyöröovi-ilmiön rajoittamista ja eturistiriitojen ehkäisemistä koskeva tarkistus on edelleen käynnissä, ja hallituksen esitys avoimuusrekisterin perustamisesta toimitettiin eduskunnalle kesäkuussa 2022. Väärinkäytöksistä ilmoittavien suojelua koskeva lakiesitys, jolla asiaa koskeva EU:n direktiivi on tarkoitus saattaa osaksi kansallista lainsäädäntöä, on valmisteilla, ja se on tarkoitus toimittaa eduskunnalle syyskuussa 2022.

Toimittajien ja media-alan ammattilaisten toimintaympäristö on Suomessa yleisesti ottaen vapaa ja suojattu. Tiedotusvälineiden sääntelyviranomaiset toimivat itsenäisesti. Media-alan itsesääntelystä vastaavalle Julkisen sanan neuvostolle on tehty aiempaa enemmän journalistista etiikkaa koskevia kanteluja. Julkisen palvelun median riippumattomuus taataan lainsäädännöllisillä takeilla. Lisäksi on olemassa kirjoittamaton käytäntö, jonka mukaan julkisen palvelun mediaa koskevaan lakiin tehtävät muutokset edellyttävät eduskunnan konsensusta. Hallitus on myös tehnyt rikoslakiin muutoksia, joilla helpotetaan syytteeseenpanoa laittomien uhkausten ja haavoittuvassa asemassa oleviin uhreihin, kuten freelance-toimittajiin, kohdistuvan maalittamisen perusteella. Myös julkisuuslakia (laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta) ollaan uudistamassa laajentamalla perustuslaissa taattua oikeutta tutustua julkisiin asiakirjoihin ja tehostamalla sääntöjen noudattamisen valvontaa.

Sidosryhmien osallistuminen lainsäädäntöprosessiin on merkityksellistä, mutta ei järjestelmällistä. Hallitus jatkaa paremman sääntelyn toimintaohjelman täytäntöönpanoa, minkä lisäksi se on käynnistänyt valmiuslain uudistuksen. Eduskunta on hyväksynyt uudistuksen, jolla selkeytetään oikeuskanslerin ja oikeusasiamiehen tehtäviä. Hallitus laatii parhaillaan ehdotusta oikeushallinnon erityisviranomaisten viraston perustamisesta. Uusi virasto antaisi hallinnollista tukea useille oikeuksien suojelusta vastaaville riippumattomille elimille. Hallitus on myös ryhtynyt valmistelemaan kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden uutta rahoitusmallia vakaan ja ennakoitavan rahoituksen tarjoamiseksi niille ja niiden itsenäisyyden suojelemiseksi. Hallitus on nimittänyt uuden kansalaisyhteiskuntapolitiikan

neuvottelukunnan, joka on foorumi viranomaisten ja kansalaisyhteiskunnan välisen vuorovaikutuksen edistämiseksi.

SUOSITUKSET

Suomelle suositellaan, että se

- Jatkaa Tuomioistuinviraston aloitteiden kehittämistä tuomioistuinten työn tukemiseksi.
- Jatkaa korruptiontorjuntaa koskevien rikosoikeudellisten puitteiden vahvistamista erityisesti antamalla vaikutusvallan kauppaamista koskevaa lainsäädäntöä.
- Jatkaa toimia uuden kansallisen korruptionvastaisen strategian ja vuosien 2021–2023 toimenpideohjelman täytäntöönpanemiseksi muun muassa aloittamalla kaikkien suunniteltujen toimenpiteiden täytäntöönpanon.
- Jatkaa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain uudistamista, jotta voidaan varmistaa asiakirjojen tosiasiallinen ja laajempi saatavuus ottaen huomioon virallisten asiakirjojen julkisuutta koskevat eurooppalaiset vaatimukset.

I. OIKEUSLAITOS

Suomen oikeuslaitoksen muodostavat yleiset tuomioistuimet eli 20 käräjäoikeutta, viisi hovioikeutta ja korkein oikeus (KKO), sekä hallintotuomioistuimet eli kuusi alueellista hallinto-oikeutta ja korkein hallinto-oikeus (KHO). Erityistuomioistuimia on kolme[1]. Riippumaton Tuomioistuinvirasto huolehtii tuomioistuinten hallinnosta, kuten määrärahoista, toimitiloista ja tietojärjestelmistä.[2] Riippumaton tuomarinvalintalautakunta[3] valmistelee tuomareiden virkanimityksiä koskevat esitykset valtioneuvostolle. Korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus sen sijaan laativat tuomarinimityksiä koskevat esityksensä itse.[4] Tuomarit nimittää virkaan tasavallan presidentti.[5] Syyttäjälaitos on riippumaton valtion viranomainen.[6] Sitä johtaa valtakunnansyyttäjä, jonka presidentti nimittää oikeusministeriön esityksestä ja joka voidaan erottaa tehtävästään tai pidättää virantoimituksesta vain valtioneuvoston päätöksellä.[7] Suomen asianajajaliitto[8] on riippumaton yhteisö, joka valvoo asianajajien[9] ammatillista toimintaa. Kurinpitomenettelyt asianajajia[10] vastaan hoitaa valvontalautakunta[11], joka on Suomen asianajajaliiton yhteydessä toimiva riippumaton valvontaelin. Suomi osallistuu myös Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) toimintaan.[12]

Riippumattomuus

Oikeuslaitosta pidetään Suomessa edelleen hyvin riippumattomana sekä yksityishenkilöiden että yritysten keskuudessa. Vuonna 2022 kaikkiaan 88 prosenttia yksityishenkilöistä ja 87 prosenttia yrityksistä katsoo, että tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuus on ”melko hyvä tai erittäin hyvä”.[13] EU:n oikeusalan tulostaulun 2022

---

1 Markkinaoikeus, työtuomioistuin ja vakuutusoikeus. CEPEJ (2021), Study on the functioning of judicial systems in the EU Member States.

2 Tuomioistuinlaki, 19 a luku, Tuomioistuinvirasto.

3 Lautakunnassa on 12 jäsentä – yhdeksän tuomaria, jotka valitaan tuomarikunnan esityksestä eri oikeusasteita edustavista tuomioistuimista, ja kolme muuta jäsentä (yksi asianajaja, yksi syyttäjä ja yksi jäsen, joka edustaa oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta). Valtioneuvosto nimittää lautakunnan jäsenet viiden vuoden toimikaudeksi.

4 Valintaan osallistuvat kaikki korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden tuomarit. Tuomioistuinlaki, 11 luvun 7 §.

5 Kuhunkin virkaan esitetään vain yhtä hakijaa. Esitys ei ole sitova, mutta käytännössä sitä noudatetaan lähes aina. Yleisten tuomioistuinten virkanimitysten osalta tästä on ollut yksi poikkeus (vuonna 2000, jolloin tuomarinvalintalautakunta perustettiin) ja korkeimman oikeuden tuomarinimitysten osalta niin ikään yksi poikkeus (1970-luvulla).

6 Laki Syyttäjälaitoksesta (32/2019), 1 luvun 2 §.

7 Erottamispäätökseen voi hakea muutosta korkeimmasta hallinto-oikeudesta.

8 Laki asianajajista (496/1958).

9 Erilaisia oikeudellisia palveluja tarjoavat kolmentyyppiset oikeusalan ammattilaiset: asianajajat, julkiset oikeusavustajat ja luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat.

10 Valvontalautakunta hoitaa myös kurinpitomenettelyt, jotka koskevat molempia muita oikeusalan ammattilaisten ryhmiä, eli julkisia oikeusavustajia ja luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia.

11 Valvontalautakunta koostuu puheenjohtajasta ja 11 jäsenestä, joista puheenjohtajan lisäksi kuusi on asianajajaliiton ylimmän päätöksentekoelimen valitsemia asianajajia. Valtioneuvosto nimittää muut jäsenet, joista kaksi on luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia ja kolme juristeja, oikeusministeriön esityksestä sen jälkeen, kun ministeriö on pyytänyt asianajajaliitolta lausunnon ehdokkaiden kelpoisuudesta (Laki asianajajista, 7 a §).

12 Yksi valtuutettu Euroopan syyttäjä nimitettiin 1. heinäkuuta 2021. Muiden valtuutettujen Euroopan syyttäjien nimitysprosessi on edelleen käynnissä. Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 17.

13 EU:n oikeusalan tulostaulu 2022, kaaviot 50 ja 52. Käsitykset oikeuslaitoksen riippumattomuudesta on jaoteltu seuraavasti: erittäin huono (alle 30 % vastaajista pitää oikeuslaitoksen riippumattomuutta melko hyvänä tai erittäin hyvänä); huono (30–39 %), keskitasoa (40–59 %), hyvä (60–75 %), erittäin hyvä (yli 75 %).

mukaan luvut ovat vuodesta 2016 lähtien pysyneet jatkuvasti erittäin korkealla tasolla sekä yksityishenkilöiden että yritysten osalta. Molemmat luvut ovat nousseet vuoteen 2021 verrattuna (jolloin ne olivat sekä yksityishenkilöiden että yritysten osalta 83 prosenttia). Yksityishenkilöiden osalta tätä mieltä olevien osuus on kasvanut myös vuoteen 2016 verrattuna (80 %), kun taas yritysten osuus on yhtä suuri kuin vuonna 2016 (87 %).

Tuomioistuinvirasto jatkaa tiedonvaihdon tukemista ja aikoo laajentaa muuta toimintaansa tukeakseen tuomioistuimia niiden työssä.[14] Vuonna 2020 perustetun Tuomioistuinviraston tehtävänä on vahvistaa tuomioistuinten rakenteellista autonomiaa ja riippumattomuutta sekä parantaa oikeudenhoidon laatua, jotta tuomioistuimet voivat keskittyä keskeisiin tehtäviinsä hallinnollisten tehtävien sijasta.[15] Covid-19-pandemian aikana Tuomioistuinvirasto alkoi järjestää säännöllisesti tapaamisia tuomioistuinten johtajien kanssa, mikä on muodostunut vakiintuneeksi käytännöksi. Tuomioistuinvirasto järjestää kahden viikon välein kokouksia tuomioistuinten johtajien kanssa[16] ja säännöllisiä tapaamisia tuomioistuinten hallintojohtajien ja Suomen asianajajaliiton kanssa. Lisäksi se ylläpitää verkostoja, joissa keskustellaan erityiskysymyksistä, kuten tieto- ja viestintätekniikasta tai tietosuojasta.[17] Nämä tilaisuudet tarjoavat tuomioistuimille mahdollisuuden vaihtaa tietoja sekä keskenään että tuomioistuinviraston kanssa. Tuomioistuinvirasto aikoo myös toteuttaa useita muita hankkeita, joihin kuuluu muun muassa tuomioistuimiin liittyvien julkisten tilastojen parantaminen.[18] Se on myös viritellyt yhteistyötä yliopistojen ja tutkimuslaitosten kanssa[19], mutta tähän ei ole riittävästi resursseja.[20] Sidosryhmät ovat ilmaisseet arvostavansa Tuomioistuinviraston työtä. Ne suhtautuvat myönteisesti sen avoimeen ja läpinäkyvään viestintään ja toteavat, että se on toiminnallaan auttanut tiivistämään tuomioistuinten välisiä yhteyksiä.[21] Tuomioistuinviraston on todettu kunnioittavan tuomioistuinten riippumattomuutta.[22]

Laatu

Oikeuslaitoksen digitalisaation parantamiseen tähtääviä hankkeita jatketaan. Kuten vuoden 2021 kertomuksessa todettiin[23], viranomaiset ovat toteuttaneet useita hankkeita oikeuslaitoksen digitalisaation edistämiseksi. Merkittävin näistä hankkeista on kahden monimutkaisen asianhallintajärjestelmän kehittäminen ja niihin perustuvan uuden digitaalisen työskentelytavan käyttöönotto: HAIPA-asianhallintajärjestelmä on tarkoitettu hallintotuomioistuinten käyttöön ja AIPA yleisten tuomioistuinten käyttöön. Kummankin järjestelmän hallinnoinnista vastaa Tuomioistuinvirasto. HAIPA-järjestelmä saatiin valmiiksi vuonna 2020[24], ja sen ominaisuuksien kehittämistyö jatkuu edelleen. AIPA-järjestelmää toteutetaan vaiheittain[25], ja sen käyttöönoton odotetaan jatkuvan vuoden 2023 kesäkuuhun

[14] Oikeusvaltiokertomus 2021, luku: Oikeusvaltiotilanne Suomessa, jäljempänä ’Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi’, s. 3.
[15] Lisätietoja viraston perustamisesta ja rakenteesta, ks. Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, s. 2–3.
[16] Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 17.
[17] Tiedot saatu maavierailun yhteydessä Tuomioistuinvirastolta.
[18] Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 6.
[19] Tiedot saatu maavierailun yhteydessä Tuomioistuinvirastolta.
[20] Tiedot saatu maavierailun yhteydessä. Ks. myös Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 9.
[21] Tiedot saatu maavierailun yhteydessä korkeimmalta hallinto-oikeudelta, Suomen asianajajaliitolta, korkeimmalta oikeudelta, eduskunnan oikeusasiamieheltä, oikeuskanslerilta ja tuomariliitolta.
[22] Tiedot saatu maavierailun yhteydessä Tuomioistuinvirastolta.
[23] Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, s. 4.
[24] Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, s. 4.
[25] Järjestelmässä käsitellään jo siviiliasioita, mutta ei vielä rikosasioita.

asti.[26] Osa sidosryhmistä on ollut tyytyväisiä järjestelmien käyttöönottoon[27], toiset taas ovat panneet merkille puutteita, kuten sen, että asianajajilla ei ole pääsyä järjestelmään[28]. Toisinaan on myös ilmennyt vakavia teknisiä ongelmia.[29] Oikeusministeriö kehittää edelleen tuomioistuimille ja muille viranomaisille tarkoitettua raportointivälinettä[30], jonka tarkoituksena on parantaa tietojen ymmärrettävyyttä ja tuottaa yksityiskohtaisempi tilannekuva.[31] Välineen on tarkoitus olla käyttövalmis vuoden 2022 loppuun mennessä.[32]

Viranomaiset tutkivat edelleen keinoja parantaa oikeussuojan saatavuutta.[33] Oikeudenkäyntikuluja pidetään keskimäärin korkeina, mikä voi haitata oikeussuojan saatavuutta.[34] Tähän liittyen oikeusministeriö käynnisti kesäkuussa 2020 oikeusavun saatavuutta koskevan selvityshankkeen[35]. Sen tuloksena julkaistiin lokakuussa 2021 selvitys, jonka mukaan maksuton oikeusapu ei ole kaikkien pienituloisten saatavilla.[36] Hallitus on pohtinut mahdollisuutta tehdä muutoksia järjestelmään[37], ja se on edistynyt aloitteessa perustaa kansallinen oikeusapu- ja edunvalvontavirasto[38] oikeusavun hallinnoinnin keskittämiseksi.[39] Oikeusministeriö on myös laatinut asiaa koskevan lakiesityksen. Täytäntöönpanoa on kuitenkin lykätty toistaiseksi.[40] Hallitus tutkii myös mahdollisuuksia uudistaa siviilioikeudellisia oikeudenkäyntikuluja koskevaa lainsäädäntöä[41] ja luoda erityinen tuomioistuinmenettely vähäisiä vaatimuksia koskevia riita-asioita varten.[42] Sidosryhmät ovat suhtautuneet aloitteisiin myönteisesti[43], mutta oikeudenkäyntikuluja koskeva kysymys, joka liittyy läheisesti myös oikeudenkäyntien kestoon, edellyttää niiden mukaan moniulotteisempaa ratkaisua.[44]

---

26 Tiedot saatu oikeusministeriöltä ja Tuomioistuinvirastolta.

27 Tiedot saatu maavierailun yhteydessä korkeimmalta hallinto-oikeudelta, korkeimmalta oikeudelta ja oikeuskanslerilta.

28 Suomen asianajajaliiton panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 14.

29 Euroopan tuomariliiton panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 30. Ks. myös Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, s. 4.

30 Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 8.

31 Tiedot saatu maavierailun yhteydessä oikeusministeriöltä.

32 Tiedot saatu maavierailun yhteydessä oikeusministeriöltä.

33 Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, s. 5.

34 Suomen asianajajaliiton panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 12; Ihmisoikeuskeskuksen panos vuoden 2022 oikeusvaltiokertomukseen, s. 12; Oikeuspoliittisen yhdistyksen Demla ry:n panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 11; oikeuskanslerin panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 2.

35 Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, s. 5.

36 Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 8.

37 Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 8, ja oikeusministeriöltä maavierailun yhteydessä saadut tiedot.

38 Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, s. 5.

39 Oikeusapua antavat oikeusaputoimistoissa toimivat julkiset asianajajat. Rajallisten resurssien vuoksi osa tapauksista osoitetaan kuitenkin muille asianajajille (julkisille oikeusavustajille ja luvan saaneille oikeudenkäyntiavustajille, ks. Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, alaviite 9). Näille maksettavien palkkioiden on todettu olevan hyvin pieniä, mikä aiheuttaa lisäongelmia oikeusavun saatavuudessa; Suomen asianajajaliiton panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 12.

40 Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 8.

41 Työryhmä laati huhtikuussa 2022 ehdotuksen, joka lähetettiin sisäiselle lausuntokierrokselle; Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 8.

42 Oikeusministeriö valmistelee parhaillaan arviointimuistiota; Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 8.

43 Tiedot saatu maavierailun yhteydessä oikeusministeriöltä.

44 Oikeuskanslerin panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 2–3.

Tuomioistuimet ovat saaneet erityisrahoitusta covid-19-pandemian aiheuttaman käsittelyruuhkan purkamiseen, mutta resurssien riittävyys herättää kysymyksiä. Vuonna 2021 tuomioistuimille myönnettiin lisärahoitusta (14 miljoonaa euroa, joka vastaa noin viittä prosenttia tuomioistuinten vuosibudjetista[45]) covid-19-pandemian aikana syntyneen käsittelyruuhkan purkamiseen.[46] Sidosryhmät pitivät lisärahoitusta tervetulleena. Se ei kuitenkaan korjannut tilannetta välittömästi, sillä uusien tuomareiden palkkaaminen tällä rahoituksella tuettaviin väliaikaisiin virkoihin vei aikaa.[47] Sidosryhmien mukaan yleinen taloudellisten resurssien, tuomareiden ja tuomioistuinhenkilöstön puute on edelleen merkittävä ongelma.[48] Vuonna 2020 tuomioistuinten kokonaismenot olivat 0,24 prosenttia suhteessa BKT:hen, mikä on EU:n oikeusalan tulostaulun tietojen perusteella vähän.[49] Oikeusministeriö laatii parhaillaan toimintaedellytyksiä koskevaa selvitystä, jossa tarkastellaan myös tuomioistuinten ja muiden valtion viranomaisten resurssien tilaa. Selvitys on määrä antaa eduskunnalle syksyllä 2022.[50]

Tehokkuus

Oikeuslaitos toimii edelleen tehokkaasti, mutta vuonna 2020 tehokkuus väheni, ja monimutkaisissa tapauksissa oikeudenkäyntien kestoa pidetään ongelmallisena. Siviili- ja kauppaoikeudellisten riita-asioiden selvitysaste on vuodesta 2019 vuoteen 2020 laskenut 100 prosentista 94 prosenttiin.[51] Hallinto-oikeudellisten asioiden selvitysaste on sen sijaan laskenut vuosina 2019–2020 vain hieman, 100 prosentista 99 prosenttiin.[52] Vireillä olevien asioiden määrä 100:aa asukasta kohti on kuitenkin edelleen siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa vähäinen ja hallinto-oikeudellisissa asioissa keskimääräinen.[53] Siviili- ja kauppaoikeudellisten riita-asioiden ratkaisemiseen kuluva arvioitu aika on keskimääräinen.[54] Sidosryhmät huomauttavat kuitenkin, että vaikka tietyntyyppisten tapausten, kuten vähäisten vaatimusten tai riidattomien rikosasioiden, ratkaisemiseksi on tehokkaita prosesseja[55], menettelyjen kestoon liittyy ongelmia erityisesti monimutkaisemmissa tapauksissa.[56]

II. KORRUPTIONTORJUNNAN KEHYS

Suomessa useat viranomaiset työskentelevät yhdessä poliisin, keskusrikospoliisin ja syyttäjälaitoksen kanssa korruptiotapausten seuraamiseksi, havaitsemiseksi ja ehkäisemiseksi. Näitä viranomaisia ovat muun muassa rahanpesun selvittelykeskus (FIU)[57], Suomen valtiontalouden tarkastusvirasto (VTV), Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV) sekä eduskunnan

---

45 Lukuun ottamatta korkeinta oikeutta ja korkeinta hallinto-oikeutta, joilla on erilliset talousarviot.
46 Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 8; Tuomioistuinvirastolta saadut tiedot.
47 Tiedot saatu maavierailun yhteydessä Tuomioistuinvirastolta.
48 Suomen asianajajaliiton panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 13; Ihmisoikeuskeskuksen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 12; Euroopan tuomariliiton panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, ss. 2, 24, 34.
49 EU:n oikeusalan tulostaulu 2022, kaavio 35.
50 Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 16.
51 EU:n oikeusalan tulostaulu 2022, kaavio 12.
52 EU:n oikeusalan tulostaulu 2022, kaavio 13.
53 EU:n oikeusalan tulostaulu 2022, kaaviot 15–16.
54 Vuonna 2020 arvioitu aika oli ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimissa 300 päivää, toisen oikeusasteen tuomioistuimissa 210 päivää ja kolmannen oikeusasteen tuomioistuimissa 127 päivää. EU:n oikeusalan tulostaulu 2022, kaavio 8.
55 Tiedot saatu maavierailun yhteydessä Tuomioistuinvirastolta.
56 Oikeuskanslerin panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 4–5; Suomen asianajajaliiton panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 15.
57 Rahanpesun selvittelykeskus: https://poliisi.fi/rahanpesu.

oikeusasiamies[58] ja oikeuskansleri[59]. Oikeusministeriön Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto valvoo edelleen korruptionvastaista työtä ja koordinoi korruptionvastaista yhteistyöverkostoa, johon kuuluu muun muassa useiden ministeriöiden, poliisin, ammattiliittojen ja kansalaisyhteiskunnan edustajia.[60]

Asiantuntijat ja yritysjohtajat pitävät Suomea yhtenä maailman vähiten korruptoituneista maista. Transparency Internationalin vuoden 2021 korruptioindeksissä Suomi sai 88/100 pistettä ja sijoittui ensimmäiselle sijalle sekä Euroopan unionissa että maailmanlaajuisesti.[61] Tilanne on pysynyt suhteellisen vakaana viimeisten viiden vuoden ajan.[62] Vuonna 2022 toteutetun korruptiota koskevan erityiseurobarometrin mukaan 17 prosenttia suomalaisista vastaajista pitää korruptiota laajalle levinneenä kotimaassaan (EU:n keskiarvo 68 %) ja 10 prosenttia vastaajista kokee, että korruptio vaikuttaa heidän jokapäiväiseen elämäänsä (EU:n keskiarvo 24 %).[63] Yrityksistä 24 prosenttia katsoo, että korruptio on laajalle levinnyttä (EU:n keskiarvo on 63 %), ja 15 prosenttia katsoo, että korruptio haittaa niiden liiketoimintaa (EU:n keskiarvo on 34 %).[64] Lisäksi 46 prosenttia vastaajista on sitä mieltä, että syytetoimet korruptiorikoksissa ovat johtaneet tuomioon niin usein, että se voi estää korruptoituneita käytäntöjä (EU:n keskiarvo on 34 %)[65], ja 48 prosenttia yrityksistä katsoo, että ylemmän virkamiehen lahjonnasta kiinni joutuneita henkilöitä ja yrityksiä rangaistaan asianmukaisesti (EU:n keskiarvo on 29 %).[66]

Kansallisen korruptionvastaisen strategian ja sen vuodet 2021–2023 kattavan toimenpideohjelman täytäntöönpano on alkanut ja siinä on saavutettu edistystä. Kuten vuoden 2021 oikeusvaltiokertomuksessa todettiin, Suomen ensimmäinen korruptionvastainen strategia hyväksyttiin toukokuussa 2021.[67] Strategiaan sisältyy ajallisesti rajattu toimenpideohjelma, jolla on selkeät ja mitattavissa olevat tavoitteet ja joka käsittää kuusi kehittämisosa-aluetta korruption torjumiseksi ja ehkäisemiseksi.[68] Edistymistä toimenpideohjelman asiaankuuluvien toimenpiteiden toteuttamisessa valvoo oikeusministeriön johtama valmistelu- ja ohjausryhmä, joka raportoi oikeusvaltion kehittämisen ja sisäisen turvallisuuden ministeriryhmälle.[69] Ohjausryhmän viimeisimmän

---

58 Eduskunnan oikeusasiamies: https://www.oikeusasiamies.fi/.

59 Valtioneuvoston oikeuskansleri: https://oikeuskansleri.fi/etusivu.

60 Korruptiontorjunta.fi -verkkosivusto https://korruptiontorjunta.fi/etusivu.

61 Transparency International, Korruptioindeksi 2022, s. 2–3. Käsitykset korruption yleisyydestä on jaoteltu seuraavasti: vähäinen (asiantuntijoiden ja yritysjohtajien keskuudessa vallitseva käsitys julkisen sektorin korruptiosta saa yli 79 pistettä); suhteellisen vähäinen (79–60 pistettä), suhteellisen korkea (59–50 pistettä), korkea (alle 50 pistettä).

62 Vuonna 2017 pistemäärä oli 85, ja vuonna 2021 se oli 88. Pistemäärän katsotaan muuttuvan merkittävästi, kun se nousee/laskee enemmän kuin viisi pistettä; se paranee/heikentyy, jos muutokset ovat 4–5 pistettä; ja se on suhteellisen vakaa, jos muutokset ovat 1–3 pistettä viiden edellisen vuoden aikana.

63 Erityiseurobarometri 523 (2022). Eurobarometrin tiedot korruptiota koskevista kansalaisten käsityksistä ja kokemuksista päivitetään joka toinen vuosi. Aiemmat tiedot perustuvat erityiseurobarometriin 502 (2020).

64 Flash-eurobarometri 507 (2022) – Yritysten suhtautuminen korruptioon EU:ssa. Eurobarometrin tiedot yritysten suhtautumisesta korruptioon päivitetään joka toinen vuosi. Aiemmat tiedot perustuvat Flash-eurobarometriin 482 (2019).

65 Korruptiota koskeva erityiseurobarometri 523 (2022).

66 Flash-eurobarometri 507 (2022) – Yritysten suhtautuminen korruptioon EU:ssa.

67 Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, s. 7.

68 Nämä osa-alueet ovat seuraavat: korruptiontorjuntaelinten välinen yhteistyö, tietoisuuden lisääminen, läpinäkyvyyden lisääminen, korruptiotapausten paljastumisen tehostaminen, korruption vastaisen lainsäädännön kehittäminen sekä korruptioon ja sen torjuntaan liittyvän tutkimuksen edistäminen. Valtioneuvoston periaatepäätös korruptionvastaiseksi strategiaksi ja toimenpideohjelmaksi 2021–2023, s. 10.

69 Valtioneuvoston periaatepäätös korruptionvastaiseksi strategiaksi ja toimenpideohjelmaksi 2021–2023.

arvioinnin mukaan suunnitelluista 79 toimenpiteestä on kesäkuuhun 2022 mennessä aloitettu 65. Niistä yhdeksän on jo saatettu päätökseen ja 22 toimea on edennyt pitkälle.[70]

Oikeusministeriö on aloittanut työn vaikutusvallan kauppaamisen kriminalisoimiseksi. Suomen lainsäädännössä korruptio- ja lahjontarikokset on kriminalisoitu, mutta vaikutusvallan kauppaamista ei säännellä.[71] Aiemmat yritykset kriminalisoida vaikutusvallan kauppaaminen ovat johtaneet eduskunnassa pitkiin keskusteluihin ilman minkäänlaista tulosta.[72] Oikeusministeriö valmistelee parhaillaan vaikutusvallan kauppaamista koskevaa lakiesitystä[73], joka on tarkoitus saada valmiiksi ennen kesää[74] ja josta on tarkoitus järjestää julkinen kuuleminen vuoden 2022 loppuun mennessä.[75] Oikeusministeriö aikoo myös analysoida, ovatko julkisissa viroissa tapahtuvia lahjontarikoksia koskevat rikoslain säännökset ajan tasalla vai edellyttävätkö ne lisäuudistuksia.[76] Oikeusministeriö tutkii edelleen mahdollisuutta laajentaa virkavastuuta siten, että se kattaisi myös kunnalliset ja valtion enemmistöomistuksessa olevat yritykset.[77]

Yhteistyö korruption tutkinnasta ja syytteeseenpanosta vastaavien viranomaisten välillä sujuu edelleen hyvin, vaikka poliisissa ja syyttäjänvirastossa ei ole korruption torjuntaan erikoistuneita yksiköitä. Suomessa korruptioon liittyvät rikokset tutkitaan ja niistä nostetaan syyte samojen menettelyjen ja takeiden mukaisesti kuin muuntyyppisistä rikoksista. Rahanpesun selvittelykeskus tukee keskusrikospoliisin (KRP) suorittamaa monimutkaisia korruptiotapauksia koskevaa tutkintaa[78]. Lisäksi se vastaanottaa ja analysoi ilmoituksia korruptioon ja muihin talousrikoksiin liittyvistä epäilyttävistä liiketoimista ja toimittaa arvion asiaankuuluville viranomaisille.[79] Kun rahanpesun selvittelykeskus havaitsee merkkejä mahdollisesta korkean tason korruptiosta, tutkinta siirretään keskusrikospoliisille.[80] Poliisilla on edelleen riittävät resurssit talousrikostutkintaan, myös korruption ja lahjonnan käsittelyyn.[81] Vaikka poliisi vastaa itse omista tutkintaprosesseistaan ja niiden hallinnoinnista[82], se tekee yhteistyötä ja jakaa tietoja syyttäjäviranomaisen kanssa sekä

---

70 Korruptionvastainen toimenpideohjelma 2021–2023 – Täytäntöönpanon arviointi 24.2.2022 mennessä – Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 18 ja liitteet 1 ja 3, sekä Suomen viranomaisilta maavierailun yhteydessä saadut kirjalliset tiedot.

71 GRECOn viides arviointikierros, arviointiraportin 12 kohta, s. 7.

72 Oikeusvaltiokertomus 2020: Suomi, s. 5.

73 Tavoite 5.1.1 Kriminalisointia koskeva arviointi ja tarvittavat muutokset, Valtioneuvoston periaatepäätös korruptionvastaiseksi strategiaksi ja toimenpideohjelmaksi 2021–2023, s. 42.

74 Tiedot saatu maavierailun yhteydessä oikeusministeriöltä.

75 Kuten viranomaiset ovat ilmoittaneet viimeisimmässä täytäntöönpanoa koskevassa arvioinnissaan. Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 25.

76 Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 25. Rikoslain (39/1889) 30 luku, Elinkeinorikoksista; Oikeusvaltiokertomus 2020: Suomi, s. 5.

77 Tavoite 4.3.22 Selvitetään virkavastuun laajentamista kuntien ja valtion enemmistöomisteisten yhtiöiden toimintaan, Valtioneuvoston periaatepäätös korruptionvastaiseksi strategiaksi ja toimenpideohjelmaksi 2021–2023, s. 41. Tämä tavoite oli tarkoitus toteuttaa vuosina 2020 ja 2021.

78 Keskusrikospoliisi kehittää edelleen keinoja korruption havaitsemiseksi ja tutkimiseksi ja valvoo korkean tason korruptiotapausten tutkintaa, mikä edellyttää usein monimutkaisempia prosesseja. Tiedot saatu maavierailun yhteydessä KRP:ltä ja syyttäjälaitokselta.

79 Rahanpesun selvittelykeskus: https://poliisi.fi/rahanpesu.

80 Tiedot saatu maavierailun yhteydessä KRP:ltä.

81 Tiedot saatu maavierailun yhteydessä KRP:ltä ja syyttäjälaitokselta: talousrikoksia, kuten korruptiota, koskevia poliisitutkintoja oli 400 vuonna 2021, ja KRP tutki niistä 87:ää.

82 Laki poliisin hallinnosta: https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920110.

alueellisella että valtakunnallisella tasolla. Tämä yhteistyö toimii edelleen hyvin.[83] Syyttäjälaitosta koskevassa laissa vahvistetaan vankat perusteet tälle yhteistyölle ja annetaan syyttäjälle valtuudet nostaa syyte käräjäoikeudessa tutkinnan päätyttyä.[84]

Korruptioon liittyviä rikoksia koskevien syytteiden määrä on kasvanut. Kuten viime vuonna raportoitiin[85], korruptiorikoksiin erikoistuneita syyttäjiä on kuusi ja virassa tehtyjä rikoksia koskeviin syytetoimiin erikoistuneita syyttäjiä 19. Kaikilla syyttäjäalueilla on myös talousrikoksiin erikoistuneita syyttäjiä, jotka usein käsittelevät lahjontarikoksia.[86] Poliisille raportoitujen korruptio- ja lahjontatapausten määrä kasvoi vuonna 2021.[87] Tämä johtui pääasiassa eräästä valtiontalouden tarkastusvirastoon liittyvästä korkean profiilin tapauksesta. Siinä oli osallisina useita korkean tason virkamiehiä, joiden todettiin syyllistyneen petoksiin ja väärinkäytöksiin julkisessa virassa.[88] Tapauksen käsittelyyn tarvittiin lisäresursseja, jotka saatiin myöntämällä väliaikaisia resursseja monimutkaisten tapausten syytteeseenpanon tukemiseen.[89] Vuonna 2021 syyttäjälaitos sai poliisilta käsiteltäväksi 90 korruptiotapausta. Kyseisenä vuonna syyttäjäviranomainen ratkaisi 68 asiaa, joista 56:ssa nostettiin syytteet, ja 19 tapausta hylättiin.[90] Tämä merkitsee eksponentiaalista kasvua verrattuna viime vuonna raportoituun keskimäärin kymmenen syytteen vuotuiseen keskiarvoon.[91] Suomen rikostuomioistuimissa on annettu varsin vähän tuomioita korruptiorikoksista[92], mutta syytetoimien lisääntyminen saattaa muuttaa tilannetta lähitulevaisuudessa.

Merkittävien korkean tason korruption muotojen tutkintaan ja syytteeseenpanoon tarvitaan edelleen poliittinen päätös. Kuten viime vuonna raportoitiin, valtioneuvoston jäsenten korruptiotutkinnassa noudatetaan eri menettelyä kuin yleensä.[93] Jos valtioneuvoston jäsentä epäillään lainvastaisesta menettelystä virkatoimessa, esimerkiksi korruptiosta, asia voidaan saattaa valtakunnanoikeuden käsiteltäväksi vasta kun eduskunnan perustuslakivaliokunta on ottanut asiaan kantaa.[94] GRECOn näkemyksen mukaan se, ettei asiasta vastaavalla syyttäjällä ole oikeutta pyytää tutkinnan käynnistämistä, voi estää rikosoikeusjärjestelmää toimimasta kunnolla. Erityismenettelyssä ministerille ilmoitetaan mahdollisesta rikostutkinnasta, mikä lisää riskiä siitä, että todisteita häviää ja rikollisin keinoin hankittuja varoja kätketään menettelyn tässä vaiheessa. Lisäksi eduskunnan valiokunta on itsessään poliittinen elin, joten poliittiset näkökohdat voivat vaikuttaa sen työhön.[95]

---

83 Tiedot saatu maavierailun yhteydessä KRP:ltä ja syyttäjälaitokselta; Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, s. 6.

84 Oikeusministeriö. Laki Syyttäjälaitoksesta (32/2019).

85 Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, s. 6.

86 Syyttäjälaitos. *Syyttäjäalueet*, https://syyttajalaitos.fi/syyttajaalueet; Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, s. 6.

87 Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022; tiedot saatu maavierailun yhteydessä syyttäjälaitokselta.

88 Ks. Yle (2022), ”VTV irtisanoi Tytti Yli-Viikarin ylijohtajan virasta”: https://yle.fi/uutiset/3-12043017/64-3-63045.

89 Tiedot saatu maavierailun yhteydessä syyttäjälaitokselta.

90 Tiedot saatu maavierailun yhteydessä syyttäjälaitokselta.

91 Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, s. 5.

92 Vuosien 2009–2020 oikeustilastojen mukaan korruptiorikoksista on tuomittu käräjäoikeuksissa vain yksittäisiä henkilöitä. *Lahjonta kansainvälisessä liiketoiminnassa: Sääntelyn, soveltamiskäytännön ja koulutuksen nykytila ja muutostarpeet*, s. 18 (Valtioneuvoston kanslia, Helsinki 2022).

93 Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, s. 7.

94 Suomen perustuslaki, 11.6.1999, mukaan lukien muutokset 817/2018 saakka, 10 luvun 114 §; https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L10P114; Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2021, s. 20.

95 GRECO Viides arviointikierros – Vaatimustenmukaisuusraportti, 39–41 kohta.

Hallitus jatkaa toimia ulkomaisen lahjonnan havaitsemisen ja paljastamisen tehostamiseksi. Rikostutkijoille, syyttäjille ja tuomareille on järjestetty vuodesta 2021 lähtien koulutusta ulkomaisten lahjontarikosten selvittämisestä.[96] Hallitus julkaisi helmikuussa 2022 kattavan tutkimuksen kansainväliseen liiketoimintaan liittyvästä korruptiosta, myös ulkomaisesta lahjonnasta.[97] Lisäksi on laadittu suosituksia, jotka koskevat lainvalvontaa, todistusaineistoa, oikeushenkilöiden vastuuta ja koulutusta.[98] Tutkimuksessa kehotetaan erityisesti muuttamaan lahjontaa koskevaa lainsäädäntöä ja saattamaan laki kansainvälisten vaatimusten mukaiseksi. Tutkimuksessa korostetaan myös, että täytäntöönpanon tehostamiseksi tarvitaan lisäkoulutusta ja tukea lahjontarikoksiin liittyvistä näyttövaatimuksista.

Valtion virkamieslakia on muutettu varallisuusilmoituksia ja työsuhteen jälkeistä aikaa koskevien sääntöjen tiukentamiseksi. Kuten viime vuonna raportoitiin[99], julkishallinnon etiikkaa ja eturistiriitoja koskevat säännöt on yhdenmukaistettu virkakunnan ja ylimpien virkamiesten osalta, ministereitä lukuun ottamatta.[100] Lisäksi on annettu hallituksen esitys[101], jolla muutetaan valtion virkamieslain sääntöjä viran täyttämisestä[102], työsuhteen jälkeisistä rajoituksista[103] ja sidonnaisuuksia koskevista ilmoituksista. Esitys toimitettiin eduskunnalle syksyllä 2021[104], ja se hyväksyttiin toukokuussa 2022. Kuten viime vuonna raportoitiin[105], yksi muutoksista koskee 12 kuukauden karenssiajan käyttöönottoa valtionhallinnon ylemmän johdon tehtäviä hoitaville virkamiehille palvelussuhteen päättymisen jälkeen.[106] Toinen muutos koskee valtionhallinnon ylimpien johtohenkilöiden, myös ministerien erityisneuvonantajien, sidonnaisuusilmoituksia.[107] Tarkoituksena on vahvistaa ilmoituksissa annettavia tietoja koskevat yhdenmukaiset vaatimukset. Uudistus tuli voimaan kesäkuussa 2022, ja se on linjassa niiden GRECOn suositusten kanssa, jotka koskevat tarvetta varmistaa, että ilmoitukset ovat täsmällisiä, standardoituja ja oikea-aikaisia.[108]

Vuonna 2020 käynnistetty avoimuusrekisteriä koskeva työ edistyy, mutta lobbausta ei edelleenkään säännellä. Joulukuussa 2021 parlamentaarinen ohjausryhmä ja asiantuntijatyöryhmä toimittivat oikeusministeriölle avoimuusrekisterilakia koskevan mietinnön.[109] Vaikka lobbausta ei edelleenkään säännellä[110], ehdotettu avoimuusrekisterilaki velvoittaa vaikuttamistoimintaan osallistuvat rekisteröitymään sähköiseen avoimuusrekisteriin ja raportoimaan vaikuttamistoiminnastaan puolivuosittain laadittavassa

96 Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, s. 7.
97 *Lahjonta kansainvälisessä liiketoiminnassa: Sääntelyn, soveltamiskäytännön ja koulutuksen nykytila ja muutostarpeet* (Valtioneuvoston kanslia, Helsinki 2022).
98 *Lahjonta kansainvälisessä liiketoiminnassa: Sääntelyn, soveltamiskäytännön ja koulutuksen nykytila ja muutostarpeet*, s. 236–246 (Valtioneuvoston kanslia, Helsinki 2022).
99 Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, s. 7.
100 Suomen valtioneuvosto (2021): *Virkamieseettinen toimintaohje*.
101 HE 187/2021: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi valtion virkamieslain muuttamisesta.
102 Valtion virkamieslain 6 b §.
103 Valtion virkamieslain 44 a §.
104 Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 19.
105 Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, s. 8.
106 Valtion virkamieslain 44 a §.
107 Valtion virkamieslain 8 a §. Tarkistuksella pyritään myös GRECOn toimintasuosituksen mukaisesti saattamaan ministerien erityisneuvonantajat valtion virkamieslain 8 a §:n soveltamisalan piiriin.
108 GRECOn viides arviointikierros – Vaatimustenmukaisuusraportti, suositus v, 32–34 kohta.
109 Avoimuusrekisteriä koskeva lainsäädäntö: Parlamentaarisen ohjausryhmän ja asiantuntijatyöryhmän mietintö.
110 Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, s. 8.

toimintailmoituksessa.[111] Rekisterin tavoitteena on tarjota kansalaisille ja lobbauksen kohteille kattavampi yleiskuva valtiotason päättäjiin vaikuttavista toimijoista.[112] Asiaa koskevaa ehdotusta laaditaan parhaillaan, ja siitä on tarkoitus järjestää kuuleminen 27.6.–22.8.2022, minkä jälkeen se annetaan eduskunnalle syksyllä 2022.[113]

Ministerien pyöröovi-ilmiön rajoittamista koskevan lakiesityksen valmistelu on edelleen kesken. Kuten aiempina vuosina on raportoitu[114], käynnissä on lainsäädäntöhanke, jolla on tarkoitus säännellä menettelyjä eturistiriitojen ehkäisemiseksi valtioneuvoston jäsenen siirtyessä toisiin tehtäviin. Ministereihin ei sovelleta valtion virkamieslaissa säädettyjä pyöröovi-ilmiöön liittyviä rajoituksia. Sen sijaan heidän on valtion virkamieseettisen neuvottelukunnan suosituksen mukaisesti ilmoitettava aikomuksestaan ottaa vastaan uusia tehtäviä ministerintehtävien päätyttyä.[115] Esitys oli tarkoitus toimittaa eduskunnalle keväällä 2021, mutta sitä on lykätty vuoden 2022 jälkipuoliskolle.[116]

Lakiesitys puolueita ja vaalirahoitusta koskevan lainsäädännön muuttamisesta on edelleen valmisteilla. Vuonna 2020 perustettu parlamentaarinen vaalityöryhmä[117] antoi helmikuussa 2022 raportin, jossa tarkasteltiin vaali-, puolue- ja vaalirahoituslainsäädännön kehittämistarvetta.[118] Raportissa ehdotetaan ehdokkaan vaalirahoituksesta annettuun lakiin useita muutoksia, jotka koskevat muun muassa kampanjan kulut ylittävän rahoituksen selventämistä ja vaalien jälkeen annettaviin ilmoituksiin liittyvien valvontavaltuuksien vahvistamista.[119] Raportissa ehdotetaan myös poliittisten puolueiden rahoituksen valvonnasta vastaavan valtiontalouden tarkastusviraston[120] valvontatyön tehostamista antamalla sille valtuudet määrätä uhkasakkoja.[121] Tätä ehdotusta laaditaan parhaillaan, ja siitä on tarkoitus järjestää kuuleminen kesällä 2022, ennen kuin se annetaan eduskunnalle syksyllä 2022.[122]

Väärinkäytöksistä ilmoittavien suojelua koskeva lakiesitys on määrä antaa eduskunnalle syyskuussa 2022. Lakiehdotuksen tarkoituksena on saattaa väärinkäytösten paljastamista koskeva EU:n whistleblower-direktiivi[123] osaksi kansallista lainsäädäntöä ja ulottaa suojelu koskemaan korruptiosta ja talousrikoksista ilmoittavia henkilöitä.[124] Lain oli määrä tulla voimaan joulukuussa 2021[125], mutta ehdotuksen suunniteltua toimittamista

---

111 Avoimuusrekisteriä koskeva lainsäädäntö: Parlamentaarisen ohjausryhmän ja asiantuntijatyöryhmän mietintö.

112 Avoimuusrekisteriä koskeva lainsäädäntö: Parlamentaarisen ohjausryhmän ja asiantuntijatyöryhmän mietintö, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163647

113 Tiedot saatu maavierailun yhteydessä Suomen viranomaisilta.
Tietoa lainsäädäntöprosessista on osoitteessa https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM033:00/2019.

114 Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, s. 8.

115 Oikeusvaltiokertomus 2020: Suomi, s. 8.

116 Tiedot saatu maavierailun yhteydessä pääministerin kanslialta.

117 Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, s. 8.

118 Tämä lainsäädäntö käsittää vaalilain, puoluelain ja ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain ja tarvittaessa muun poliittista toimintaa koskevan lainsäädännön; Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 21.

119 Parlamentaarisen vaalityöryhmän (2022) loppuraportti.

120 Valtiontalouden tarkastusviraston kertomus eduskunnalle puoluerahoituksen valvonnasta vuonna 2021 julkaistiin 23. helmikuuta 2022.

121 Mahdollisuutta ottaa käyttöön kampanjakatto eduskuntavaalien, Euroopan parlamentin vaalien ja presidentinvaalien yhteydessä voitaisiin harkita. Suomen viranomaisten toimittama parlamentaarisen vaalityöryhmän loppuraportti.

122 Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 21.

123 Direktiivi (EU) 2019/1937 unionin oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta.

124 Suomen viranomaisilta maavierailun yhteydessä saadut kirjalliset tiedot.

125 Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, s. 10.

eduskunnalle on lykätty syyskuuhun 2022.[126] Suomella ei tällä hetkellä ole erityistä virastoa väärinkäytöksistä ilmoittamista varten. Lakiehdotuksen mukaan oikeuskanslerinvirasto ottaa vastaan ulkoiset ilmoitukset ja siirtää ne edelleen nimetyille tutkintayksiköille.[127] Valtiovarainministeriö asetti maaliskuussa 2021 väärinkäytösten paljastamista koskevan EU:n direktiivin kansallista täytäntöönpanoa varten[128] työryhmän, jonka tehtävänä on valmistella väärinkäytöksiä koskevan teknisen ilmoituskanavan käyttöönottoa valtionhallinnossa, valtion virastot mukaan lukien. Työryhmä julkaisi loppuraporttinsa heinäkuussa 2021. Sen jälkeen valtiokonttori on jatkanut työtä väärinkäytöksiä koskevan teknisen ilmoituskanavan käyttöönottamiseksi.[129]

Vaikka korruptioriskin ei ole todettu lisääntyneen covid-19-pandemian aikana, hallituksen aloitteella pyritään lisäämään päätöksenteon avoimuutta pandemian hallinnassa. Oikeuskansleri on kehottanut sosiaali- ja terveysministeriötä parantamaan epidemian hallintaa koskevan päätöksenteon avoimuutta.[130] Ministeriö vastasi huhtikuussa 2022, että asiaa koskevat lausunnot ja muistiot, jotka liittyvät suoraan päätöksentekoon, on julkaistu heti kun se on ollut mahdollista, ja että hallituksen ehdotukset ja asetukset on laadittu asiaa koskevien hallituksen ohjeiden mukaisesti.[131]

III. TIEDOTUSVÄLINEIDEN MONIARVOISUUS JA VAPAUS

Sananvapaus on Suomessa suojattu perustuslailla, jossa taataan myös oikeus tutustua julkisiin asiakirjoihin. Suomi edellyttää, että mediapalvelujen tarjoajat julkistavat tiedot omistusrakenteestaan. Tiedotusvälineiden sääntelyviranomainen on Suomessa Liikenne- ja viestintävirasto (Traficom). Sen tehtävät ja valtuudet on vahvistettu laissa, samoin kuin julkisen palvelun median tehtävät ja valvonta.[132] Tarkistetun audiovisuaalisia mediapalveluja koskevan direktiivin saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä on annettu lainsäädäntöä.[133]

Tiedotusvälineiden sääntelyviranomaisen Traficomin henkilöstöä on vähennetty ennalta suunnitellun mukaisesti.[134] Viranomainen pitää kokonaisvaikutusta kuitenkin rajallisena eikä ole raportoinut resurssien lisävähennyksiin liittyvistä uusista riskeistä.[135] Kansallinen audiovisuaalinen instituutti (KAVI), toinen riippumaton media-alan elin, joka vastaa tietyistä erityistehtävistä[136], ilmoittaa puolestaan, että sen resurssit ovat pysyneet vakaina, mutta että

[126] Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 22.
[127] Suomen viranomaisilta maavierailun yhteydessä saadut kirjalliset tiedot.
[128] Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, s. 10.
[129] Suomen viranomaisilta maavierailun yhteydessä saadut kirjalliset tiedot.
[130] Oikeuskanslerin tiedote (2022), oikeuskansleri Tuomas Pöysti: ”Koronavirusepidemian hoitoa koskevassa päätöksenteon avoimuudessa parannettavaa”; Maavierailun yhteydessä oikeuskanslerilta saadut kirjalliset tiedot, s. 15–16.
[131] Suomen viranomaisilta maavierailun yhteydessä saadut kirjalliset tiedot.
[132] Laki Yleisradio Oy:stä 1380/1993.
[133] Direktiivi (EU) 2018/1808 audiovisuaalisten mediapalvelujen tarjoamista koskevien jäsenvaltioiden tiettyjen lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta annetun direktiivin 2010/13/EU (audiovisuaalisia mediapalveluja koskeva direktiivi) muuttamisesta vaihtuvien markkinarealiteettien vuoksi. Vuonna 2022 Suomi sijoittui Toimittajat ilman rajoja -järjestön lehdistönvapausindeksissä toiseksi (edellisvuonna se oli viidennellä sijalla).
[134] Ks. Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, s. 10.
[135] Tiedot saatu maavierailun yhteydessä Traficomilta.
[136] Sen lisäksi, että KAVI luokittelee kuvaohjelmat alaikäisten suojelemiseksi, sillä on lakisääteinen velvollisuus edistää mediakasvatusta (laki Kansallisesta audiovisuaalisesta instituutista 1434/2007).

se on toiminut jo pitkään niukalla budjetilla.[137] Viranomaisten riippumattomuudessa ei ole tapahtunut muutosta, ja tiedotusvälineiden moniarvoisuuden seurantavälineen raportin (MPM 2022) mukaan siihen liittyvä riski on edelleen vähäinen.[138]

Julkisen sanan neuvostolle tehtyjen kantelujen määrä on lisääntynyt merkittävästi. Tiedotusvälineiden itseääntelyelin Julkisen sanan neuvosto (JSN) toteaa, että journalistista etiikkaa koskevien kantelujen määrä on kasvanut huomattavasti jo toista vuotta peräkkäin. JSN katsoo tämän johtuvan paitsi siitä, että kansalaisten tietoisuus kantelumenettelystä ja luottamus sitä kohtaan ovat lisääntyneet, myös covid-19-pandemiaan liittyvien kantelujen lisääntymisestä. JSN on kuitenkin onnistunut lyhentämään kantelujen käsittelyaikaa valtion rahoituksen ja varojen uudelleenkohdentamisen ansiosta. Uudelleenkohdistamisen mahdollisti henkilöstömenojen väheneminen pandemian vuoksi asetettujen yleisten matkustusrajoitusten seurauksena.[139]

Suomessa ei ole erityisiä sääntöjä valtion mainonnan ja tiedotustoiminnan oikeudenmukaisuudesta ja läpinäkyvyydestä. Kun valtio ostaa mainostilaa summalla, joka ylittää ennalta määritetyt kynnysarvot, sovelletaan julkisia hankintamenettelyjä[140]. Hankintavelvoitteet perustuvat syrjimättömyyden, tasapuolisuuden, avoimuuden ja suhteellisuuden periaatteisiin. Myös kynnysarvojen alle jäävien hankintojen yhteydessä voidaan ottaa huomioon riittävä avoimuus ja syrjimättömyys hankinnan kokoon ja laajuuteen nähden.[141] Kun valtio tekee mainontaa tai muuta julkista viestintää koskevia hankintoja, toiminta kuuluu julkishallinnon piiriin, ja siihen sovelletaan hallintolakia[142] ja hyvän hallinnon oikeudellisia periaatteita[143]. Sidosryhmät eivät pidä valtion mainonnan ja tiedotustoiminnan oikeudenmukaisuutta ongelmallisena, koska siihen kohdennetut määrät ovat yleensä melko pieniä, mutta asiaa koskevat tiedot ovat saatavilla vain nimenomaisesta pyynnöstä.[144]

Tiedotusvälineiden omistusta ja keskittymistä koskevat rajoitukset ovat vähäisiä. Yksityisomistuksessa olevien digitaalisten televisioyhtiöiden sekä digitaalisten ja analogisten radioyhtiöiden on saatava toimilupa. Toimilupaa koskevista yksityiskohtaisista säännöistä säädetään laissa sähköisen viestinnän palveluista[145]. Jos teknistä kapasiteettia ei ole riittävästi tai jos toimiluvan myöntämisellä voisi olla merkittävä vaikutus viestintämarkkinoihin, päätöksen toimiluvan myöntämisestä tekee Traficomin sijasta valtioneuvosto koko markkinatilannetta koskevan arvioinnin perusteella. Markkinoille tuloa tai toimintaa koskevia määrällisiä rajoituksia ei ole. Suomen uutismedia on erittäin pitkälle keskittynyt.[146]

Julkisen palvelun median riippumattomuutta valvotaan säännöllisesti ja se taataan erityisillä takeilla. Eduskunta valitsee Yleisradio Oy:n (Yle) hallintoneuvoston jäsenet vaalikautensa ensimmäisessä istunnossa neljän vuoden toimikaudeksi. Hallintoneuvoston

[137] Tiedot saatu maavierailun yhteydessä KAVIlta.
[138] Media Pluralism Monitor 2022, Suomen maaraportti, s. 10.
[139] Tiedot saatu maavierailun yhteydessä Julkisen sanan neuvostolta. ”Kanteluiden määrä nousi ja käsittely nopeutui vuonna 2021”, https://www.jsn.fi/uutiset/kanteluiden-maara-nousi-ja-kasittely-nopeutui-vuonna-2021/.
[140] Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016).
[141] Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 27.
[142] Hallintolaki (434/2003).
[143] Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 27.
[144] Tiedot saatu vuoden 2022 maavierailun yhteydessä Medialiitolta ja Suomen journalistiliitolta.
[145] Laki sähköisen viestinnän palveluista 917/2014.
[146] MPM 2022, Suomen maaraportti, s. 13.

toimikausi alkaa heti kun jäsenet on valittu, ja jatkuu kunnes uudet hallintoneuvoston jäsenet valitaan. Hallintoneuvosto muodostetaan eduskuntaan valituista puolueiden edustajista samassa suhteessa kuin puolueilla on eduskunnassa paikkoja, ja heidän on oltava tiedettä, taidetta, sivistystyötä ja elinkeino- ja talouselämää tuntevia sekä eri yhteiskunta- ja kieliryhmiä edustavia henkilöitä. MPM 2022:ssa todetaan, että vaikka Yleisradio on epäsuorassa poliittisessa valvonnassa, poliitikkojen yritykset vaikuttaa siihen ovat harvinaisia.[147] Hallintoneuvoston jäsenet valitsevat vuosittain yhden vuoden toimikaudeksi Ylen hallituksen, joka koostuu ulkopuolisista asiantuntijoista ja joka valitsee muun muassa yrityksen johdon ja vastaa toiminnan tuottavuudesta. Yleisradioyhtiö raportoi toiminnastaan vuosittain eduskunnalle ja Traficomille, teettää riippumattomuuttaan koskevan ulkoisen tarkastuksen[148] ja järjestää kuukausittain kokouksia, joissa keskustellaan mahdollisista epäasianmukaisen vaikuttamisen lähteistä.[149] Suomessa pitkäaikaisena kirjoittamattomana käytäntönä on edellyttää eduskunnan kaikkien puolueiden konsensusta kaikissa poliittisissa päätöksissä, jotka koskevat yleisradiolakia.[150] Se, että julkisen palvelun media tarjoaa tekstipohjaisia palveluja, mitä ei ole aiemmin määritelty lainsäädännössä, on saanut eräät sidosryhmät tekemään kanteluja, joiden mukaan julkisen palvelun media mahdollisesti ylittää toimivaltuutensa. Tämä on johtanut lainsäädännön äskettäiseen uudistukseen, jonka mukaan julkisen palvelun median verkossa julkaiseman tekstisisällön on liityttävä läheisemmin sen ääni- tai videosisältöihin.[151]

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain uudistustyö jatkuu. Oikeusministeriön nimittämä työryhmä ei ole vielä esittänyt ehdotusta lainsäädännön muuttamiseksi kiireellisesti[152], mutta uudistusta, jolla perustuslaissa taattua oikeutta tutustua julkisiin asiakirjoihin laajennetaan tehostamalla sääntöjen noudattamisen valvontaa ja ottamalla tämän oikeuden piiriin lisää asiakirjoja, valmistellaan parhaillaan. Sidosryhmät ovat osallistuneet valmisteluun aktiivisesti.[153] Julkisten asiakirjojen saatavuutta on käsitelty joissakin oikeudenkäynneissä. Esimerkiksi covid-19-pandemiaan liittyvien asiakirjojen salaamista tiedotusvälineiltä koskevassa asiassa[154] päädyttiin lopulta tiedonsaantioikeuden myöntämiseen. Korkein hallinto-oikeus antoi vuonna 2021 kaksi julkisten asiakirjojen saatavuutta koskevaa tuomiota, joissa selvennetään, että tietyissä rikosasioissa poliisin hallussa olevien tietojen osalta voidaan soveltaa samanaikaisesti useita viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain poikkeuksia.[155] MPM 2022:n mukaan riskipistemäärä, joka liittyy tiedonsaantioikeuden suojaamiseen tilanteissa, joissa oikeus tutustua

[147] MPM 2022, Suomen maaraportti, s. 23.

[148] Ks. Yleisradio Oy:n vuosikertomukset: https://yle.fi/aihe/yleisradio/vuosikertomukset.

[149] Tiedot saatu maavierailun yhteydessä Yleisradio Oy:ltä.

[150] Ks. edellinen alaviite; Kari Eerik Karppinen (2017), Suomi: ”Maintaining the fragile consensus”.

[151] Oikeuspoliittisen yhdistyksen Demla ry:n panos oikeusvaltiokertomukseen 2022; Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 31; Sanoma (2021); Laki 159/2022 Yleisradio Oy:stä annetun lain 7 §:n muuttamisesta.

[152] Kuten oikeusvaltiota koskevassa vuosikertomuksessa 2021 todettiin, työryhmä asetettiin arvioimaan tarvetta tarkistaa ja nykyaikaistaa nykyistä lainsäädäntöä, mukaan lukien sen soveltamisalan riittävyys ja mahdolliset puutteet, sekä etsimään ratkaisuja.

[153] Tiedot saatu maavierailun yhteydessä oikeusministeriöltä, Suomen medialiitolta, Suomen journalistiliitolta ja Julkisen sanan neuvostolta.

[154] Helsingin Sanomat (2022) ”Valtio-neuvoston kanslian päätös salata koronakoordinaatioryhmän asiakirjoja rikkoi lakia”.

[155] Korkein hallinto-oikeus, tuomio 26.2.2021, 5198/1/19, KHO:2021:26, ECLI:FI:KHO:2021:26;
Korkein hallinto-oikeus, tuomio 1.12.2021, 20208/2021/19, KHO:2021:170, ECLI:FI:KHO:2021:170.

viranomaisten hallussa oleviin asiakirjoihin ja tietoihin on viivästynyt tai evätty joko väärän tiedon tai tahallisesti lainvastaisen menettelyn vuoksi, edustaa keskitasoa.[156]

Toimittajien suojelua uhkilta on vahvistettu. Vuonna 2021 valmisteilla ollut rikoslain muutos[157] tuli voimaan lokakuussa 2021.[158] Sen nojalla syyttäjät voivat tietyissä tapauksissa nostaa syytteen uhkailusta uhrin puolesta, jos uhrilla on perusteltu syy uskoa, että hänen tai jonkun toisen henkilön henkilökohtainen turvallisuus tai omaisuus on vakavassa vaarassa. Sidosryhmät ovat suhtautuneet muutokseen myönteisesti, koska se kattaa myös toimittajiin ja muihin haavoittuvassa asemassa oleviin uhreihin, kuten freelance-toimittajiin, kohdistuvat uhkaukset ja voi tehostaa puuttumista maalittamiseen ja muihin uhkiin.[159] Muutama kuukausi muutoksen hyväksymisen jälkeen korkein oikeus antoi merkittävässä asiassa tuomion[160], jossa se hyväksyi syytteen, jonka mukaan toimittaja oli joutunut toisen henkilön lainvastaisen vainon kohteeksi. Tuomion perusteluissa viitataan ongelmatilanteisiin, joita toimittajat kohtaavat nyky-yhteiskunnassa muun muassa verkkohäirinnän muodossa, ja tukeudutaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöön ja toimittajien suojelua koskeviin kansainvälisiin suosituksiin.[161] Kyseistä oikeustapausta on yleisesti pidetty myönteisenä edistysaskeleena toimittajien suojelussa Suomessa.[162]

Hallitus ja lainvalvontaviranomaiset puuttuvat toimittajien turvallisuuteen kohdistuviin lisähaasteisiin. Vuoden 2021 oikeusvaltiokertomuksessa mainittujen verkossa tapahtuvaa toimittajien häirintää koskevien muiden aloitteiden valmistelutyö on edelleen käynnissä.[163] Euroopan neuvoston foorumi journalismin suojelun ja toimittajien turvallisuuden edistämiseksi on kirjannut edellisen oikeusvaltiokertomuksen jälkeen kaksi uutta Suomea koskevaa varoitusta.[164] Ensimmäinen koskee rikossyytteitä kolmea toimittajaa vastaan, joiden väitetään paljastaneen ja aikoneen paljastaa raporteissaan valtiosalaisuuksia. Tapaus ja sen vaikutukset sananvapauden rajoittamiseen ovat herättäneet julkisuudessa laajaa keskustelua.[165] Toinen varoitus koskee tiedotusvälineiden työntekijöiden häirintää Helsingissä helmikuussa 2022 järjestetyn mielenosoituksen aikana.[166] Suomen poliisi on pyrkinyt estämään vastaavat välikohtaukset keskustelemalla kaikkien tärkeimpien tiedotusvälineiden kanssa turvallisuudesta mielenosoitusten aikana, antamalla suosituksia ennen suuria mielenosoituksia ja pitämällä yllä tiedotusvälineille tarkoitettua neuvontapuhelinta.[167]

---

156 Media Pluralism Monitor 2022, Suomen maaraportti, s. 10.
157 Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, s. 11.
158 Laki 698/2021 rikoslain 25 luvun 9 §:n muuttamisesta.
159 Julkisen sanan neuvoston panos oikeusvaltiokertomukseen 2022.
160 Korkein oikeus, tuomio 18.2.2022, R2020/680, ECLI:FI:KKO:2022:8.
161 Ks. edellinen alaviite.
162 YLE (2022) ”Johan Bäckmanin vainoamistuomio antaa eväät puuttua maalittamiseen”, sanoo professori – Journalistiliiton johtaja: Jessikka Aroa ei saatu vaiennettua”.
163 Puuttuminen vihapuheeseen naispuolisia toimittajia vastaan ja lähestymiskieltojen vahvistaminen, ks. Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, s. 11.
164 Euroopan neuvosto, Platform to promote the protection of journalism and safety of journalists, Finland.
165 Committee to Protect Journalists (2021), ”Finland charges 3 investigative journalists with revealing state secrets”; Ihmisoikeuskeskuksen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, Suomen journalistiliitto; tiedot saatu vuoden 2022 maavierailun yhteydessä Suomen journalistiliitolta ja Julkisen sanan neuvostolta.
166 Ainakin viisi suomalaista toimittajaa ja media-alan työntekijää joutui hyökkäyksen kohteeksi 4. helmikuuta 2022 järjestetyn mielenosoituksen aikana. Mielenosoituksessa vastustettiin covid-19-pandemiaan liittyviä rajoitustoimenpiteitä ja energian hintojen nousua.
167 Tiedot saatu maavierailun yhteydessä Suomen poliisilta.

IV. MUUT HALLITUSJÄRJESTELMÄN OSIEN KESKINÄISEEN VALVONTAAN LIITTYVÄT INSTITUTIONAALISET KYSYMYKSET

Suomi on yksikamarinen parlamentaarinen demokratia, jossa lainsäädäntöaloitteita voivat tehdä sekä hallitus että eduskunta (käytännössä useimmat lait perustuvat kuitenkin hallituksen esitykseen). Perustuslakituomioistuinta ei ole, vaan perustuslainmukaisuuden ennakkoarvioinnin suorittavat valtioneuvoston oikeuskansleri ja eduskunnan perustuslakivaliokunta[168], joka arvioi eduskunnalle annettujen esitysten perustuslainmukaisuutta. Lisäksi kaikki tuomioistuimet voivat konkreettisissa tapauksissa arvioida perustuslainmukaisuutta jälkikäteen.[169] Oikeuskanslerilla, Ihmisoikeuskeskuksella ja eduskunnan oikeusasiamiehellä on tärkeä rooli hallitusjärjestelmän osien keskinäisessä valvonnassa.

Lainsäädäntöprosessi on läpinäkyvä, ja sidosryhmien osallistuminen siihen on merkityksellistä, mutta ei järjestelmällistä. Viranomaisten velvollisuudesta edistää kansalaisten osallistumista päätöksentekoon säädetään perustuslaissa.[170] Oikeutta saada tietoa lainsäädäntömenettelyistä säädetään tarkemmin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa[171]. Lainsäädäntöprosessia täsmennetään useissa hallituksen ohjeissa.[172] Sidosryhmät voivat osallistua prosessin eri vaiheisiin, ja julkiset kuulemiset kestävät vähintään kuusi viikkoa (laaja-alaisissa hankkeissa kahdeksan viikkoa).[173] Hallituksen lainsäädäntöaloitteisiin osallistuvat sidosryhmät arvioivat, että lainsäädäntöprosessi on hyvin läpinäkyvä.[174] Toisaalta on myös raportoitu, että käytännössä joillakin sidosryhmillä ei ole resursseja osallistua, minkä vuoksi niiden kokemuksia ei oteta riittävästi huomioon.[175] Kesäkuussa 2021 julkaistussa OECD:n raportissa kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksista Suomessa korostetaan, että viranomaisten pyrkimykset parantaa mahdollisuuksia merkitykselliseen osallistumiseen ansaitsevat kiitosta. Toisaalta siinä todettiin myös, että valtiosta riippumattomia toimijoita ei järjestelmällisesti kutsuta osallistumaan.[176] Hallitus valmistelee parhaillaan Suomen demokratiapolitiikkaa koskevaa periaatepäätöstä, jossa käsitellään kattavasti myös kansalaisyhteiskunnan osallistumista.[177]

Paremman sääntelyn toimintaohjelman täytäntöönpano jatkuu. Hallituksen elokuussa 2020 hyväksymällä paremman sääntelyn toimintaohjelmalla, jota käsiteltiin lähemmin

---

168 Valiokunta koostuu kansanedustajista. Se kuulee säännöllisesti riippumattomia perustuslakiasiantuntijoita.

169 Perustuslain 106 §:ssä säädetään, että ”[j]os tuomioistuimen käsiteltävänä olevassa asiassa lain säännöksen soveltaminen olisi ilmeisessä ristiriidassa perustuslain kanssa, tuomioistuimen on annettava etusija perustuslain säännökselle”.

170 Perustuslain 14 §.

171 Laki 21.5.1999/621, laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta.

172 Lainvalmistelun prosessiopas, http://lainvalmistelu.finlex.fi/, Hallituksen esitysten laatimisohjeet, http://helo.finlex.fi/, Säädösehdotusten vaikutusten arviointi: Ohjeet, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/76082, Säädösvalmistelun kuulemisopas, http://kuulemisopas.finlex.fi/ohje/kuulemisohje/.

173 Lainvalmistelun prosessiopas. http://lainvalmistelu.finlex.fi/

174 Tiedot saatu maavierailun yhteydessä Suomen asianajajaliitolta, Suomen medialiitolta, Suomen journalistiliitolta, Julkisen sanan neuvostolta, Transparency International Finlandilta, Tuomioistuinvirastolta, korkeimmalta oikeudelta, Ihmisoikeuskeskukselta, Demlalta ja Amnesty Internationalilta.

175 Ihmisoikeuskeskuksen panos vuoden 2022 oikeusvaltiokertomukseen, s. 19.

176 OECD (2021), Civic Space Scan of Finland, s. 150.

177 Periaatepäätöstä koskevan julkisen kuulemisen oli määrä alkaa kesäkuussa 2022. Periaatepäätös perustuu kansallisen demokratiaohjelman 2025 tuloksiin, https://oikeusministerio.fi/demokratiaohjelma-2025. Suomen viranomaisilta saadut seurantatiedot.

vuoden 2021 oikeusvaltiokertomuksessa[178], pyritään edelleen parantamaan lainsäädäntöprosessin laatua ja avoimuutta.[179] Päätökseen on jo saatu useita suunniteltuja hankkeita, kuten sisäisen digitaalisen portaalin perustaminen tietojen keräämiseksi lainlaatijoille. Eräät muut hankkeet, kuten vaikutustenarviointia koskevien uusien ohjeiden[180] laatiminen, ovat edelleen käynnissä.[181]

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen Suomea koskevien tuomioiden täytäntöönpano oli 1. tammikuuta 2022 kesken yhdeksässä ns. johtavassa tapauksessa.[182] Viimeisten kymmenen vuoden aikana johtavissa tapauksissa annetuista Suomea koskevista tuomioista täytäntöönpanoa odotti tuolloin 60 prosenttia, ja keskimäärin tuomiot olivat odottaneet täytäntöönpanoa 11 vuotta ja 11 kuukautta.[183] Vanhin johtavassa tapauksessa annettu tuomio, joka odottaa yhä täytäntöönpanoa 17 vuoden kuluttua tuomion julistamisesta, koskee yksityis- ja perhe-elämän suojelua koskevien asianmukaisten takeiden puuttumista etsintä- ja takavarikkotoimenpiteiden täytäntöönpanon yhteydessä.[184] Täytäntöönpanoa odottavien johtavissa tapauksissa annettujen tuomioiden määrä oli 1. heinäkuuta 2022 edelleen yhdeksän.[185]

Hallitus on ryhtynyt valmistelemaan valmiuslain uudistamista sen jälkeen kun siltä pyydettiin asiaa koskevaa uudelleentarkastelua. Kuten oikeusvaltiota koskevassa vuosikertomuksessa 2021 todettiin[186], valtaosa covid-19-pandemian torjumiseksi toteutetuista toimenpiteistä perustui tavallisen lainsäädännön, yleensä tartuntatautilain, tilapäisiin muutoksiin, kun taas poikkeustilan mukaisia poikkeusvaltuuksia[187] käytettiin vähemmän. Valmiuslain ja tartuntatautilain ei katsottu soveltuvan pandemiatilanteeseen riittävän hyvin.[188] Valmiuslaissa on varauduttu ensisijaisesti sotilaallisiin kriiseihin ja vakaviin talouden häiriöihin.[189] Tartuntatautilaissa taas ei oteta huomioon tilanteita, joissa terveydenhuoltojärjestelmän kapasiteetti on uhattuna, ja lakiin perustuvat valtuudet estää tartuntataudin leviäminen painottuvat julkisiin toimintoihin.[190] Useat elimet, kuten

[178] Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, s. 13. Toimintaohjelma käsittää neljä osa-aluetta: lainvalmistelun suunnittelu- ja laatimistaidot, vuorovaikutus ja viestintä, vaikutusten arviointi sekä teknologian ja digitalisaation hyödyntäminen.

[179] Oikeusministeriön panos oikeusvaltiokertomukseen 2022.

[180] Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 34.

[181] Tiedot saatu maavierailun yhteydessä oikeusministeriöltä.

[182] Euroopan neuvoston ministerikomitea valvoo Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomion edellyttämien täytäntöönpanotoimenpiteiden hyväksymistä. Komitean käytäntönä on koota yhteen sellaiset valtioita vastaan nostetut kanteet, jotka edellyttävät samankaltaisia täytäntöönpanotoimenpiteitä, erityisesti yleisiä toimenpiteitä, ja tarkastella niitä yhdessä. Tällaisen kokoelman ensimmäinen tapaus nimetään johtavaksi tapaukseksi yleisten toimenpiteiden valvonnan osalta, ja kokoelmaan kuuluvien samankaltaisten tapausten käsittely voidaan lopettaa, kun katsotaan, että kaikki mahdolliset yksittäiset toimenpiteet, jotka ovat tarpeen oikeussuojan antamiseksi hakijalle, on toteutettu.

[183] Luvut on saatu European Implementation Networkilta, joka laskee ne niiden tapausten perusteella, joiden katsotaan olevan vireillä vuotuisena koontipäivänä eli 1. tammikuuta 2022. Ks. European Implementation Network, panos vuoden 2022 oikeusvaltiokertomukseen, s. 40.

[184] Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 27.9.2005, Petri Sallinen ym. v. Suomi, 50882/99, täytäntöönpano vireillä vuodesta 2005.

[185] Tiedot saatu Euroopan neuvoston verkkotietokannasta (HUDOC).

[186] Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, s. 12–13.

[187] Viimeisin poikkeustila päättyi 27. huhtikuuta 2021, eikä sitä ole sen jälkeen uusittu. Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 38. Tiedot saatu maavierailun yhteydessä oikeusministeriöltä.

[188] Oikeuskanslerin panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 10.

[189] Oikeuskanslerin panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 10.

[190] Oikeuskanslerin panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 11.

oikeuskansleri ja perustuslakivaliokunta, ovatkin vaatineet näiden lakien uudistamista.[191] Hallitus päätti joulukuussa 2021 käynnistää valmiuslain kattavan uudistuksen[192] ja nimitti tätä varten työryhmän[193]. Hallitus aikoo uudistaa myös tartuntatautilakia. Kyseisen hankkeen lainsäädännöllistä aikataulua ei ole vielä täsmennetty.[194]

Eduskunta on hyväksynyt lain, jolla selvennetään toimivallan jakoa oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen välillä.[195] Hallitus käynnisti vuonna 2018 hankkeen, jonka tavoitteena oli vähentää kahden ylimmän laillisuusvalvojan eli oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien päällekkäisyyttä. Lakiesitys, jolla pyritään selkeyttämään näiden kahden viranomaisen välistä tehtävänjakoa[196], toimitettiin eduskunnalle 21. lokakuuta 2021[197], ja se hyväksyttiin 19. huhtikuuta 2022[198]. Oikeuskansleri ja oikeusasiamies tukevat uudistusta edelleen.[199]

Hallitus on ehdottanut uuden oikeushallintoviraston perustamista antamaan hallinnollista tukea erillisvirastoille. Sen lisäksi, että Suomessa on A-statuksen saanut kansallinen ihmisoikeusinstituutio, jonka muodostavat eduskunnan oikeusasiamies, Ihmisoikeuskeskus ja sen valtuuskunta[200], perusoikeuksien suojelusta vastaavat useat muut erikoistuneet valtuutetut[201] ja muut elimet. Koska monilla näistä instituutioista on vain vähän työntekijöitä, osaa niiden hallintoon ja resursseihin liittyvistä tehtävistä[202] hoitaa tällä hetkellä oikeusministeriö.[203] Hallitus on laatinut lakiesityksen, jossa ehdotetaan uuden oikeushallintoviraston perustamista hoitamaan näiden viranomaisten tukitehtäviä.[204] Viranomaisten toimivaltuuksia ei ole tarkoitus muuttaa.[205] Lakiesitys on määrä antaa eduskunnalle vuonna 2023.[206] Lisäksi Ihmisoikeuskeskus on laatinut ehdotuksen perus- ja ihmisoikeusrakenteiden yhteistyön vahvistamisesta. Ehdotus perustuu keskuksen laatimaan tutkimukseen, jonka mukaan rakenteet ovat hajanaisia ja niiden tehtävät osittain päällekkäisiä, mikä voi käyttäjistä vaikuttaa sekavalta.[207] Hajanaisuuden lisäksi Ihmisoikeuskeskus on havainnut resurssipulaan liittyviä huolenaiheita.[208]

Hallitus on käynnistänyt hankkeita kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden rahoitusmallin parantamiseksi. Kansalaisyhteiskunnalla katsotaan olevan Suomessa

---

191 Oikeuskanslerin panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 9–10. Tiedot saatu maavierailun yhteydessä oikeusministeriöltä. Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, s. 13.
192 Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 36.
193 Tiedot saatu maavierailun yhteydessä oikeusministeriöltä.
194 Suomen hallitukselta maavierailun yhteydessä saadut kirjalliset tiedot.
195 Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, s. 14.
196 Lakiesityksessä ei muuteta toimielinten tehtäviä.
197 Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 39.
198 Laki tulee voimaan 1. lokakuuta 2022.
199 Oikeuskanslerin panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 1; vrt. Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, s. 14.
200 Oikeusvaltiokertomus 2020: Suomi, s. 13.
201 Konkurssiasiamies, lapsiasiavaltuutettu, tasa-arvovaltuutettu, tiedusteluvalvontavaltuutettu, tietosuojavaltuutettu, vanhusasiavaltuutettu ja yhdenvertaisuusvaltuutettu.
202 Kirjanpitoyksikkötehtävät sekä henkilöresursseihin ja taloushallintoon liittyvät tehtävät.
203 Tiedot saatu maavierailun yhteydessä oikeusministeriöltä.
204 Edellä mainittujen seitsemän valtuutetun tai asiamiehen lisäksi oikeushallintovirasto tukisi myös Onnettomuustutkintakeskusta, luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien valvontalautakuntaa, kuluttajariitalautakuntaa ja Euroopan kriminaalipolitiikan instituuttia (HEUNI).
205 Tiedot saatu maavierailun yhteydessä Ihmisoikeuskeskukselta ja oikeusministeriöltä.
206 Tiedot saatu maavierailun yhteydessä oikeusministeriöltä.
207 Tiedot saatu maavierailun yhteydessä Ihmisoikeuskeskukselta.
208 Tiedot saatu maavierailun yhteydessä Ihmisoikeuskeskukselta.

avoimet toimintamahdollisuudet.[209] Kaksi tärkeintä valtion organisoimaa kansalaisjärjestöjen rahoituslähdettä Suomessa ovat rahapeleistä saadut tulot[210] ja ministeriöiden myöntämä julkinen rahoitus[211]. Rahapeleistä saatava rahoitus myönnetään vuosittain, mutta se ei anna järjestöille mahdollisuutta laatia pitkän aikavälin suunnitelmia.[212] Ministeriöiden myöntämä rahoitus on hajanaista, eikä sitä varten ole keskitettyä hakujärjestelmää eikä järjestelmällistä arviointia.[213] OECD:n vuonna 2021 laatimassa kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksia koskevassa raportissa suositellaan läpinäkyvämmän ja kattavamman lähestymistavan omaksumista rahoitukseen[214] ja kokonaisvaltaisen strategian laatimista kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden tukemiseksi pitkällä aikavälillä ja samalla niiden itsenäisyyden suojelemiseksi.[215] Vastauksena OECD:n raporttiin kuntaministeri nimitti työryhmän tutkimaan mahdollisuuksia panna suositukset täytäntöön. Työryhmä esitti panoksensa lokakuussa 2021[216], ja asianomaiset ministeriöt tarkastelevat sitä parhaillaan. Valtiovarainministeriön johtama hanke, jonka tavoitteena on luoda valtionavustusten myöntämistä varten yhtenäinen digitalisoitu valtionavustusprosessi. on käynnissä.[217] Hallitus on myös käynnistänyt hankkeen, jonka tarkoituksena on laatia ehdotus rahapeleistä saataviin tuloihin perustuvasta uudesta rahoitusmallista vakaan ja riittävän rahoituksen tarjoamiseksi kansalaisjärjestöille.[218] Hanke saatettiin päätökseen helmikuussa 2022.[219] Hallitus nimitti 27. tammikuuta 2022 uuden kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnan, joka on foorumi viranomaisten ja kansalaisyhteiskunnan välisen vuorovaikutuksen edistämiseksi.[220] Edellisen neuvottelukunnan toimikausi päättyi helmikuussa 2021.[221]

Viranomaiset ovat käynnistäneet useita aloitteita oikeusvaltioperiaatteen edistämiseksi julkisessa keskustelussa. Oikeusministeri järjesti marraskuussa 2021 korkean tason seminaarin, jossa keskusteltiin oikeusvaltioperiaatteen tilasta Suomessa ja Suomen oikeuslaitoksen riippumattomuudesta oikeusvaltiokertomuksen 2021 pohjalta.[222] Oikeusministeriö harkitsee seminaarin muuttamista vuotuiseksi tapahtumaksi.[223] Helsingin yliopisto on perustanut Helsinki Rule of Law Forumin, jonka rahoituksesta vastaa valtio ja

[209] CIVICUSin luokitus, jossa käytetään viisiportaista asteikkoa: avoin, kaventunut, estetty, tukahdutettu tai suljettu.
[210] Arpajaislaissa myönnetään yksinoikeus rahapelien toimeenpanemiseen Suomessa valtion kokonaan omistamalle Veikkaus Oy:lle ja säädetään, että sen tuotto on käytettävä laissa lueteltuihin julkisiin tarkoituksiin. Arpajaislaki 1047/2001.
[211] OECD (2021), Civic Space Scan of Finland, s. 112. Tiedot saatu maavierailun yhteydessä.
[212] OECD (2021), Civic Space Scan of Finland, s. 111.
[213] OECD (2021), Civic Space Scan of Finland, s. 111, 113.
[214] OECD (2021), Civic Space Scan of Finland, s. 171–172.
[215] OECD (2021), Civic Space Scan of Finland, s. 173. Ks. myös Franet (2022), Country research - Legal environment and space of civil society organisations in supporting fundamental rights - Finland, osa 3.1.
[216] Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 43.
[217] Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 43–44. Tietoa hankkeesta on saatavilla osoitteessa https://vm.fi/valtionavustustoiminnan-kehittaminen.
[218] Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 43.
[219] Suomen hallitukselta maavierailun yhteydessä saadut kirjalliset tiedot.
[220] Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022, s. 43, oikeusministeriöltä maavierailun yhteydessä saadut tiedot.
[221] Oikeusvaltiokertomus 2021: Suomi, s. 13–14.
[222] Tiedot saatu maavierailun yhteydessä oikeusministeriöltä.
[223] Tiedot saatu maavierailun yhteydessä oikeusministeriöltä.

käytännön järjestelyistä Helsingin yliopisto.[224] Foorumi muun muassa julkaisi toukokuussa 2022 tutkimuksen oikeusvaltioperiaatteesta Euroopan unionissa ja Suomessa.[225]

[224] Helsinki Rule of Law Forum, Analysing the Rule of Law in the European Union, https://www2.helsinki.fi/en/researchgroups/helsinki-rule-of-law-forum.

[225] Raitio Juha, Rosas Allan, Pohjankoski Pekka (2022), *Oikeusvaltiollisuus Euroopan unionissa ja Suomessa*.

Liite I: Lähteet aakkosjärjestyksessä*

**Luettelo vuoden 2022 oikeusvaltiokertomukseen liittyvän kuulemisen yhteydessä saaduista vastauksista on saatavilla osoitteessa https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/rule-law/rule-law-mechanism/2021-rule-law-report-targeted-stakeholder-consultation.*

Amnesty International Suomi (2022), *Amnesty International Suomen panos maavierailun yhteydessä.*

CEPEJ (2021): *Study on the functioning of the judicial systems in the EU Member States*.

Civicus: Monitor tracking civic space – Finland (https://monitor.civicus.org/country/finland/).

Committee to Protect Journalists (2021), ”Finland charges 3 investigative journalists with revealing state secrets” https://cpj.org/2021/11/finland-charges-3-investigative-journalists-with-revealing-state-secrets/

Demla (2022): *Demla ry:n panos oikeusvaltiokertomukseen 2022*.

Eduskunnan oikeusasiamies, verkkosivusto: https://www.oikeusasiamies.fi/.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 27.9.2005, Petri Sallinen ym. v. Suomi, 50882/99.

Euroopan komissio (2020), *Oikeusvaltiokertomus 2020 – Luku: Oikeusvaltiotilanne Suomessa*.

Euroopan komissio (2021), *Oikeusvaltiokertomus 2021 – Luku: Oikeusvaltiotilanne Suomessa*.

Euroopan komissio (2022): *EU:n oikeusalan tulostaulu*.

Euroopan neuvosto, Platform to promote the protection of journalism and safety of journalists – Finland https://fom.coe.int/en/alerte?years=2022&typeData=1&time=1654025528007.

European Association of Judges (2022), *Euroopan tuomariliiton panos oikeusvaltiota koskevaan vuosikertomukseen 2022*.

European Implementation Network (2022), *Contribution from the European Implementation Network for the 2022 Rule of Law Report.*

Franet, Ihmisoikeusinstituutti, Åbo Akademi (2022), *Country research - Legal environment and space of civil society organisations in supporting fundamental rights – Finland*, Wien, EU:n perusoikeusvirasto https://fra.europa.eu/en/publication/2022/civic-space-2022-update#country-related.

GRECO (2020): *Viides arviointikierros – Korruption ehkäiseminen ja integriteetin edistäminen valtionhallinnossa (ylimmissä johtotehtävissä) ja lainvalvonnasta vastaavissa viranomaisissa – Arviointiraportti – Suomi*.

Helsingin Sanomat (2022), ”Valtioneuvoston kanslian päätös salata koronakoordinaatioryhmän asiakirjoja rikkoi lakia” https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008608931.html.

Helsinki Rule of Law Forum, Analysing the Rule of Law in the European Union https://www2.helsinki.fi/en/researchgroups/helsinki-rule-of-law-forum.

Ihmisoikeuskeskus (2022), *Ihmisoikeuskeskuksen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022*.

Julkisen sanan neuvosto (2021), ”Kanteluiden määrä nousi ja käsittely nopeutui vuonna 2021” https://www.jsn.fi/uutiset/kanteluiden-maara-nousi-ja-kasittely-nopeutui-vuonna-2021/.

Julkisen sanan neuvosto (2022), *Julkisen sanan neuvoston panos oikeusvaltiokertomukseen 2022*.

Karppinen, Kari Eerik (2017), *Finland: Maintaining the fragile consensus* https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/231221/preprint_Finnish_PSM_Karppinen_Ala_Fossi_CH_1.pdf?sequence=1.

Korkein hallinto-oikeus, tuomio 1.12.2021, 20208/2021/19, KHO:2021:170, ECLI:FI:KHO:2021:170.

Korkein hallinto-oikeus, tuomio 26.2.2021, 5198/1/19, KHO:2021:26, ECLI:FI:KHO:2021:26.

Korkein oikeus, tuomio 18.2.2022, R2020/680, ECLI:FI:KKO:2022:8.

Lahti, Raimo (2020) *Multilayered criminal policy: The Finnish experience regarding the development of Europeanized criminal justice*, New Journal of European Criminal Law 2020, Vol. 11(1) 7–19.

Media pluralism monitor 2022 – Maaraportti: Suomi.

OECD (2021), *Civic Space Scan of Finland* https://www.oecd.org/gov/open-government/civic-space-scan-of-finland-f9e971bd-en.htm.

Oikeuskansleri (2021), Lehdistötiedote, ”Koronavirusepidemian hoitoa koskevassa päätöksenteon avoimuudessa parannettavaa” https://www.okv.fi/fi/tiedotteet-ja-puheenvuorot/565/oikeuskansleri-tuomas-poysti-koronavirusepidemian-hoitoa-koskevassa-paatoksenteon-avoimuudessa-parannettavaa/.

Oikeuskansleri (2022), lehdistötiedote, oikeuskansleri Tuomas Pöysti: ”Koronavirusepidemian hoitoa koskevassa päätöksenteon avoimuudessa parannettavaa” https://oikeuskansleri.fi/-/oikeuskansleri-tuomas-poysti-koronavirusepidemian-hoitoa-koskevassa-paatoksenteon-avoimuudessa-parannettavaa.

Oikeuskansleri (2022), *Oikeusministeriön panos maavierailun yhteydessä*.

Oikeuskansleri (2022), *Oikeusministeriön panos oikeusvaltiota koskevaan vuosikertomukseen 2022*.

Oikeuskanslerin verkkosivusto: https://www.oikeuskansleri.fi/.

Oikeusministeriö (2008), *Säädösehdotusten vaikutusten arviointi: Ohjeet* https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76118/omju_2008_4.pdf?sequence=1.

Oikeusministeriö (2020), *Paremman sääntelyn toimintaohjelma* https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM044:00/2020.

Oikeusministeriö (2022), *Oikeusministeriön panos oikeusvaltiota koskevaan vuosikertomukseen 2022*.

Oikeusministeriö, *Hallituksen esitysten laatimisohjeet* http://helo.finlex.fi/.

Oikeusministeriö, *Lainvalmistelun prosessiopas* http://lainvalmistelu.finlex.fi/.

Oikeusministeriö, *Säädösvalmistelun kuulemisopas* http://kuulemisopas.finlex.fi/ohje/kuulemisohje/.

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry (2022), *Oikeuspoliittisen yhdistyksen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022*.

Parlamentaarinen vaalityöryhmä (2022), *Parlamentaarisen vaalityöryhmän loppuraportti* https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163824/OM_2022_6.pdf.

Parlamentaarisen ohjausryhmän ja asiantuntijaryhmän mietintö avoimuusrekisteriä koskevasta lainsäädännöstä.

Rahanpesun selvittelykeskus, verkkosivusto: https://poliisi.fi/rahanpesu.

Raitio Juha, Rosas Allan, Pohjankoski Pekka (2022), *Oikeusvaltiollisuus Euroopan unionissa ja Suomessa* https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164030/VNTEAS_2022_39.pdf.

Sanoma Media Finland Oy (2021), Response of Sanoma Media Finland Oy to the reply of the Finnish competent authorities to the Commission’s request for information of 30 April, dated 21 June 2021 and to the second Reply of Finnish competent authorities, dated 30 September 2021 https://www.sanoma.fi/globalassets/sanoma-media-finland/keita-olemme/uutishuone/sanoma-response-22-october.pdf.

Suomen asianajajaliitto (2022), *Suomen asianajajaliiton panos oikeusvaltiokertomukseen 2022*.

Suomen syyttäjälaitos, *Syyttäjäalueet*, https://syyttajalaitos.fi/syyttajaalueet.

Suomen tuomariliitto (2022), *Suomen tuomariliiton panos maavierailun yhteydessä*.

Suomen valtioneuvosto (2016), *Säädösvalmistelun kuulemisohje* http://kuulemisopas.finlex.fi/ohje/kuulemisohje/.

Suomen valtioneuvosto (2021), *Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi valtion virkamieslain muuttamisesta* https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_187+2021.aspx, https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_187+2021.aspx.

Suomen valtioneuvosto (2021), *Valtioneuvoston periaatepäätös korruptionvastaiseksi strategiaksi ja toimenpideohjelmaksi 2021–2023* https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163398/VN_2021_68.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Suomen valtioneuvosto (2021): *Virkamieseettinen toimintaohje* https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163089.

Suomen valtioneuvosto (2022), Kirjallinen panos maavierailun yhteydessä.

Suomen valtioneuvosto (2022), *Lahjonta kansainvälisessä liiketoiminnassa: Sääntelyn, soveltamiskäytännön ja koulutuksen nykytila ja muutostarpeet* https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163811.

Suomen valtioneuvosto (2022): *Suomen panos oikeusvaltiokertomukseen 2022*.

Suomen valtiontalouden tarkastusvirasto (2021), *Valtiontalouden tarkastusviraston kertomus eduskunnalle puoluerahoituksen valvonnasta vuonna 2021* https://www.vtv.fi/julkaisut/kertomus-eduskunnalle-puoluerahoituksen-valvonnasta-2021/.

Toimittajat ilman rajoja – Suomi https://rsf.org/en/finland.

Transparency International (2022), *Korruptioindeksi 2021*.

Valtiovarainministeriö (2021), *Tekninen ratkaisu valtionhallinnon Whistleblower-kanaville* https://www.valtiokonttori.fi/palvelut/julkishallinnon-palvelut/valtion-konsernipalvelut/eu-vaarinkaytoksia-koskeva-ilmoituskanava-valtionhallinnon-virastoille/.

Viestinnän pääosasto (2019): *Flash-eurobarometri 482*: *yritysten suhtautuminen korruptioon EU:ssa*.

Viestinnän pääosasto (2020), *Korruptiota koskeva erityiseurobarometri 502*.

Viestinnän pääosasto (2022), *Korruptiota koskeva erityiseurobarometri 523*.

Viestinnän pääosasto (2022): *Flash-eurobarometri 507*: *yritysten suhtautuminen korruptioon EU:ssa*.

YLE (2022) ”Johan Bäckmanin vainoamistuomio antaa eväät puuttua maalittamiseen, sanoo professori – Journalistiliiton johtaja: Jessikka Aroa ei saatu vaiennettua”, https://yle.fi/uutiset/3-12323924.

Yle (2022), ”VTV irtisanoi Yli-Viikarin myös pakastevirastaan” https://yle.fi/uutiset/3-12363854.

Yle (2022), ”VTV:n ex-pääjohtaja Tytti Yli-Viikari tuomittiin sakkoihin” https://yle.fi/uutiset/3-12043017/64-3-48119.

Yleisradio Oy (2022), *Vuosikertomukset* https://yle.fi/aihe/yleisradio/vuosikertomukset.

Liite II: Maavierailu Suomeen

Komission yksiköt järjestivät maaliskuussa 2022 virtuaalikokouksia seuraavien tahojen kanssa:

- Amnesty International Suomi
- Demla
- Helsingin poliisilaitos
- Ihmisoikeuskeskus
- Julkisen sanan neuvosto
- Kansallinen audiovisuaalinen instituutti
- Keskusrikospoliisi
- Korkein hallinto-oikeus
- Korkein oikeus
- Korruptionvastainen yhteistyöverkosto
- Liikenne- ja viestintäministeriö
- Liikenne- ja viestintävirasto Traficom
- Oikeusasiamies
- Oikeuskansleri
- Oikeusministeriö
- Rahanpesun selvittelykeskus
- Sisäministeriö
- Sosiaali- ja terveysministeriö
- Suomen asianajajaliitto
- Suomen journalistiliitto
- Suomen Medialiitto
- Suomen poliisi
- Suomen tuomariliitto
- Syyttäjälaitos
- Transparency International Suomi
- Tuomioistuinvirasto
- Työ- ja elinkeinoministeriö
- Valtioneuvoston kanslia
- Valtiovarainministeriö
- Yleisradio Oy

* Lisäksi komissio tapasi seuraavien organisaatioiden edustajia useissa horisontaalisissa tapaamisissa:

- Amnesty International
- Article 19 -ihmisoikeusjärjestö
- Civil Liberties Union for Europe (Euroopan kansalaisvapauksien liitto)
- Civil Society Europe -järjestö
- Euroopan journalistiliitto
- Euroopan kansalaisfoorumi (European Civic Forum)
- Euroopan nuorisofoorumi
- European Partnership for Democracy
- Free Press Unlimited
- Human Rights Watch
- ILGA-Europe
- Kansainvälinen ihmisoikeusliitto (FIDH)

- Kansainvälinen lehdistöinstituutti (IPI)
- Lehdistön ja tiedotusvälineiden vapauden eurooppalainen keskus
- Open Society European Policy Institute (OSEPI)
- Osservatorio Balcani e Caucaso Transeuropa (OBCT)
- Philea
- Toimittajat ilman rajoja
- Transparency International Europe